

سیاست جنایی ایران در پیشگیری از جرایم قماربازی و شرط بندی های اینترنتی در حوزه پدافند سایبری

کیوان حیدرنژاد^۱، امیر تقی زاده^۲

^۱ استادیار گروه حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر (مرکز تسوج) (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر (مرکز تسوج)

چکیده

زمینه و هدف: بازی در لغت به معنای فعالیتی برای سرگرمی است، و قمارباز شخصی است که به کرات به قمار کردن مشغول است و هدف اصلی وی، بردن پول و هر آنچه که دارای ارزش مالی و ریالی می باشد. با توجه به رشد تکنولوژی های رایانه ای و تحول اطلاعات و ارتباطات در فضای سایبری، تدوین قوانین و پیاده سازی روش های پیشگیری از جرم بسیار ضروری است. لذا هدف از تحقیق ارائه راهبردهایی برای پیشگیری وضعی از آسیب های فضای سایبری با اصلاح و تدوین قوانین مربوط است.

روش تحقیق: تحقیق حاضر به روش توصیفی - تحلیلی به صورت کتابخانه ای و از طریق فیش برداری انجام یافته است.

یافته ها: یافته های پژوهش نشان داد با پیشرفت تکنولوژی و وجود رایانه و گوشی های موبایل، بازی ها به صورت آنلاین در فضای سایبری صورت می گیرد که به مرور تبدیل به شرط بندی های اینترنتی شده است. بنابراین به استناد بند پنجم اصل یکصد و پنجاه و شش قانون اساسی، یکی از وظایف قوه قضائیه اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم است. اما با توجه به وجود مشکلات در فراروی تدابیر کیفری، سیاست پیشگیری از وقوع این جرایم، مناسب ترین تدابیر سیاست جنایی است.

نتایج: قمار به عنوان یک آسیب اجتماعی در تمامی سطوح جامعه می تواند تسری پیدا کند. لذا فرهنگ سازی، آگاه سازی خانواده ها، تولید رسانه، بهره وری از ابزارهای امنیتی توسط بازیکنان این جرم، در اختیار داشتن نیروهای متخصص و غیره از جمله عوامل موثر و کارآمد در حوزه پیشگیری محسوب می شود.

واژه های کلیدی: پدافند سایبری، پیشگیری، سیاست جنایی، قماربازی اینترنتی

مقدمه

قمار تلاشی آگاهانه و عمدی برای شرط بندی روی پول یا چیزی ارزشمند در کاری، با نتیجه نامشخص، با هدف اولیه ی به دست آوردن مزیت یا سود است (معارف وند، ۱۳۹۵، ۴۱). قمارباز شخصی است که به کرات به قمار کردن مشغول است، با این توضیح که قمار بر سر پول و یا هر آنچه که دارای ارزش ریالی و اقتصادی باشد، عبارتی هدف اصلی شخص قمارباز برنده شدن پول یا هر شیئی که ارزش ریالی داشته باشد، است. لذا هر نوع بازی که در آن شرط کنند شخص برنده از کسی که بازی را باخته، پول یا چیز دیگری بگیرد (حسن عمید، فرهنگ عمید، ج نخست). فلذا به تعریفی می توان گفت به شرط بندی که میان دو یا چند تن در یک بازی انجام می گیرد، اطلاق می شود. لازم به ذکر است هر زمانی که قماربازی به طور افراطی صورت پذیرد، بر کثرت و حتی تمام جوانب زندگی شخص مذکور از جمله سلامتی جسم و روان، عملکرد شغلی و تحصیلی، امور مالی و روابط بین فردی اثر منفی داشته باشد، و عبارتی برای فرد و زندگی او و خانواده وی و حتی زندگی اجتماعی او مشکل ساز باشد، به آن قمار مشکل ساز گفته می شود. البته این اصطلاح معادل های دیگری مانند اعتیاد به قمار، اختلال قماربازی و قمار اجبارگونه نیز دارد (معارف وند و همکاران ۱۳۹۵، ۴۳). قماربازی می تواند به صورت سازماندهی و در مراکز به نام کازینو یا قمارخانه انجام گیرد که امروزه این موضوع بسیار مشاهده می شود. در عصر معاصر شاید کمتر فردی بوده باشد که از موضوع قمار بازی های اینترنتی بی اطلاع باشد، زیرا افراد جامعه اکثر اوقات خود را در شبکه های اجتماعی سپری می کنند که مطرح بودن این موارد در آن ها کم نیست، از طرفی گسترش شرکت در قماربازی های اینترنتی در فضای مذکور بین قشرهای مختلف جامعه از جمله دانش آموختگان گرفته تا بسیاری از بیکاران و بی سوادان ... که موجب تشدید اعتیاد به این نوع بازی ها و زیان های فراوان اقتصادی و مالی گفته شده در فوق برای این اشخاص و خانواده هایشان و حتی جامعه شده است (چگنی و موسوی، ۱۳۹۸، ۳۳۳)، در اقدامی به جا نمایندگان مجلس شورای اسلامی مادتین ۷۰۵ تا ۷۱۱ از قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ که مرتبط با این موضوع می باشد را مورد توجه قرار داده و در مورخه ۱۹ آبان ۱۴۰۰ مواد مزبور با اصلاحات و الحاقات بعدی به تصویب رسید. لذا در مقاله پیشرو سعی بر آن شده است که به بحث های مفهوم شناسی، جرایم سایبری، انواع قمار و مجازات قانونی آن، آسیب های وارده بر جامعه و افراد بر اثر قماربازی، پیشگیری از جرم و تدابیر پیشگیری از آن و نتیجتاً ارتباط جرم با اقتصاد کشور و جنگل ها، و چگونگی پیشرفت اقتصادی جامعه و عدم نیاز به کشورهای بیگانه و... مورد بحث و بررسی قرار بگیرد.

۱- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی می باشد و در این راستا از منابعی چون کتابها، اسناد، مدارک و مقالات جهت اخذ داده های خام استفاده خواهد شد. روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای بوده و با مراجعه به کتابخانه های عادی و دیجیتال (الکترونیکی) انجام یافته است. ابزار گردآوری اطلاعات فیش برداری از نوشته ها و اسناد و متون حقوقی مرتبط (کتب علمی، تخصصی، مقالات علمی - پژوهشی، آراء، نظریات مشورتی، رویه قضایی) و استفاده از سایت های مختلف حقوقی می باشد. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات که در واقع نحوه آزمون فرضیه های تحقیق است. توصیفی - تحلیلی می باشد و با استفاده از طریق استدلال حقوقی مثل برهان عادی و برهان خلف یا وحدت ملاک و نظایر آن خواهد بود.

۲- مفاهیم و ادبیات نظری

۲-۱- سیاست جنایی

واکنش به اعمال مغایر باهنجارهای مورد قبول جامعه اولین تعریفی است که از این اصطلاح به ذهن متبادر میگردد، اگرچه واکنش به این اعمال قدمتی به اندازه پیدایش بشر دارد، ولی آنچه تحت عنوان خاص سیاست جنایی (Criminal politik) به کار برده شد، اولین بار بعنوان رشته مطالعاتی علمی مستقل در سال ۱۸۰۳ توسط اندیشمند آلمانی، آنسلم فون فوئرباخ (Anselm von feurbach) در کتاب حقوق کیفری او بکارگرفته شد. از نظر دیدگاه این حقوقدان موضوع سیاست جنایی، مطالعه و تعریف و پیشنهاد ابزارهای مبارزه با بزهکاری مربوط به قانونگذار و مراجع دولتی است. تعریف دقیق او از این اصطلاح به این شرح می باشد "مجموعه شیوه های سرکوبگرانه که دولت با استفاده از آنها علیه جرم واکنش نشان میدهد". همانطور که در این تعریف ارائه شده توسط فوئرباخ مشاهده میکنیم (ابزارها و وسایل از لحاظ ماهیت و نوع باید به گونه ای باشد که در چهارچوب حقوق کیفری بگنجد). آنچه میتوان در اندیشه فوئرباخ در این تعریف و شاید اولین تعریف با این اصطلاح خاص یافت از آن به سیاست کیفری در معنای مضیق تعبیر می کنند که با محتوای سنتی مشتمل بر مجموعه واکنشهای جنایی در برابر جرم است. از جمله دیگر مؤلفه های این تعریف که مؤید مفهوم مضیق این اصطلاح می باشد بشرح ذیل است:

۱: تدبیرها و اقدام ها عمدتاً تنبیهی هستند که از طریق نظام کیفری برای مقابله با مجرمان تعریف، تعیین و اجرا می شود.
 ۲: این ابزارها جنبه رسمی (دولتی) دارند، یعنی صرفاً توسط قوای عمومی حاکمیت، (دادگاهها، پلیس، زندانها و...) تعیین و به اجرا گذارده می شود.

۳: تدبیرهای به کار گرفته شده تنها به مبارزه با جرم، یعنی فعل و ترک فعل که قبلاً در قانون تعریف شده است می پردازد و دیگر رفتارهای منحرفانه با وجود زشتی اجتماعی و اخلاقی، به دلیل نداشتن ضمانت اجرای کیفری، از دایره ی این تعریف خارج اند.

۴: پیشگیری از جرم در این تعریف تنها با سرکوبی و اجرای کیفر محقق می شود (پیشگیری کیفری) و تدبیرهای خاص پیشگیرانه (پیشگیری غیرکیفری) در آن جایی ندارد.

۵: جرم را یک پدیده یک بعدی دانسته که صرفاً از طریق حقوق کیفری و ابزار سرکوب به آن پاسخ داده می شود. اهمیت تعریف فوئرباخ را می توان به ساختارمند کردن واکنش ها و تدبیرهای به کار گرفته شده در واکنش به جرم دانست، چرا که تعریف او بیانگر تحولات ژرف حقوق جنایی در فرآیند شکل گیری نهادها و مراجع قانونمندی است که تحت تأثیر دگرگونی گسترده سامانه های فکری نسبت به مقوله جرم، کیفر و مبارزه آگاهانه و هدفمند را در برابر بزهکاری ساماندهی می کند (علی نژاد ساروکلاهی ۱۳۹۰: ۲۰-۱۹).

۲-۲- قمار بازی اینترنتی

از نظر لغوی بازی معانی همچون فعالیتی برای سرگرمی یا تفریح، کاری به قصد تفریح یا ورزش، چیزی در دست گرفتن و خود را بیهوده با آن سرگرم ساختن و... دارد (عمید، ۱۳۸۹: ۵۴۱) که شامل مجموعه ای از بازیکنان، حرکت ها و نتیجه مشخصی دارد. لذا بازی به فعالیتی گفته می شود که با میل و اختیار و با هدف و متعاقباً برای نتیجه مشخصی انجام می شود. بازی کردن فعالیتی مخصوص کودکان نیست بلکه بزرگسالان هم بازی می کنند، لذا فعالیت صورت گرفته که به طور اختیاری برای ایجاد لذت و دارای قواعدی باشد را نیز بازی می نامند، که با اهداف و نتایجی همراه است، بعبارتی بازیکنان احساس می کنند

مقصودی از آن را دارند. بازی های اینترنتی که با عناوینی همچون: بازیهای برخط، بازی های سایبری، و... شناخته شده اند، نوعی بازی های رایانه ای هستند که در صفحه گرافیکی و یا متنی و... با توجه به ویژگی هایی که دارند در فضای مجازی و به صورت آنلاین و همچنین با امکان حضور چندین هزار بازیکن انجام می شوند (چگنی و موسوی، ۱۳۹۸: ۳۳۳ - ۳۳۵)، که در عصر حاضر آنچه بیشتر کودکان و نوجوانان را به خود جلب کرده است بازی های کامپیوتری می باشد، که با پیشرفت چشم گیری توانسته اکثریت را به تسخیر خود درآورده است. بازی های کامپیوتری فرایند یادگیری را آسان و توجه نوجوانان را جلب می کند، ولی پی آمدهای منفی به دنبال دارد که عبارت است از: اعتیاد به بازی ها، پرخاشگری، شرط بندی، کم شدن علاقه به فعالیت های بدنی، فرار از مدرسه، گوشه گیری و کم شدن بینایی بازیکنان (منطقی، ۱۳۸۰، ص ۱۷ و ۱۸).

در عصر کنونی شرط بندی ها یا همان قمار بازی اینترنتی به وفور دیده می شود. و شاید بتوان چنین گفت که یکی از علل مهم رفتن به سمت بازی های آنلاین (قمار بازی اینترنتی) عدم محقق و به واقعیت پیوستن خواسته هایی است که در دنیای واقعی خود نتوانسته اند به آنها دست یابند، و از این رو یکی از نتایج مهم آن می تواند توهم زایی در ذهنیت بازیکن باشد، با این توضیح که با دیدن برد های صورت گرفته در درجات بالا، رغبت برای افزایش درصد های اعلامی با مبلغ زیاد از سوی آنچه در پشت صفحه ی مجازی است و در واقع می توان گفت که از پیش تعیین شده هستند، می نماید، که هر بار به نحوی باخت حاصل می شود، که نتیجه فریب و باخت دارایی و نهایتاً شاید بتوان گفت حصول اختلال های روانی در بازیکنان بازنده این نوع بازی ها باشد. در نتیجه به نظر می رسد می بایست رسانه های جمعی در قالب برنامه های گوناگون تلویزیونی و رادیویی و همچنین از مدارس تلاش در جهت آشنا نمودن افراد جامعه علی الخصوص خانواده ها را با آثار مخرب بازی های رایانه ای بخصوص شرط بندی های اینترنتی (قمار بازی اینترنتی) آشنا کنند، چرا که رسانه ها با تأثیر مستقیم بر سطح آگاهی خانواده ها درباره استفاده از موارد مذکور می تواند به طور غیرمستقیم بر آنها و نحوه استفاده صحیح از دنیای مجازی (بازی های آنلاین و...) اثرگذار باشند، چراکه خانواده بیشترین نقش را در استفاده صحیح کودکان و نوجوانان از بازی های مزبور ایفا می کنند، عبارتی با رویکردی نو بر این موضوع می توان با برنامه ریزی و افزایش سطح آگاهی افراد، آثار مخرب پیش بینی نشده را نیز کاهش داد. نکته آخر اینکه در زمان ثبت نام در سایت های شرط بندی با توجه به گزینه های ثبت نام، اقدام به اخذ مدارک هویتی و کارت بانکی با تمام مشخصات آن می نمایند که این امر خود نیز باعث سواستفاده های اینترنتی و عبارتی منجر به خالی شدن حساب های بانکی خواهد شد، که این خود عواقبی همچون افزایش جرایم، کجروی، و... را در پی خواهد داشت، همچنین از نظر اقتصادی و... با مشکلات روبرو خواهیم شد. فلذا به نظر در جهت امنیت حساب بانکی خود و همچنین جلوگیری از سواستفاده های احتمالی در آینده و جلوگیری از رکود اقتصادی و ضروروزبان های وارده و... میبایست با دست در دست هم دادن و اطلاع رسانی درست و آموزش صحیح کار با رایانه و گوشی های تلفن همراه و استفاده صحیح از فضای مجازی و همچنین با برنامه ریزی در اینخصوص، با آگاهی سازی کودکان از چنین مسایلی، به نظر خروجی آن کاهش وقوع جرایم و متعاقباً پیشرفت اقتصاد در کشور و عدم نیاز به کشورهای بیگانه خواهد بود (حیدرنژاد و تقی زاده، ۱۴۰۰).

۲-۳- فضای سایبری

واژه سایبر را به مجازی ترجمه کرده اند. این واژه از لغت سکاندار یا راهنما گرفته شده است و نخستین بار توسط ویلیام گیبسون نویسنده داستان های علمی-تخیلی در کتاب نورومنسور به کار برده شد. سایبر پیشوندی است برای توصیف یک شخص، یک شیء، یک ایده یا یک فضا که مربوط به دنیای رایانه و اطلاعات است. در طی توسعه اینترنت واژه های ترکیبی

بسیاری از این کلمه سایبر همچون فضای سایبر، شهروند سایبر و پول سایبر به وجود آمده است (حسنوی و فرسای، ۱۳۷۹: ۱۵۰). امروزه فضای سایبر دارای معانی متعددی است، از جمله اینکه ترکیبی است از ده ها هزار رایانه به هم پیوسته، سرویس دهنده ها، شبکه های ارتباطی، سویچ ها و کابل های فیبرنوری که امکان ایجاد ارتباطات را در یک سامانه جامع فراهم می آورد (افتخاری، ۱۳۸۲: ۵). و همچنین فضای مجازی عبارت است از مجموعه ارتباطات درونی انسان ها از طریق رایانه و وسایل مخابراتی بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی. به تعبیر دیگر، فضای مجازی فضایی است که در آن فعالیت های مختلف در ابعاد داده ورزی و اطلاع رسانی، ارتباطات و ارائه خدمات، مدیریت و کنترل از طریق ساز و کارهای الکترونیکی و مجازی صورت می پذیرد (صدری و کروی، ۱۳۸۴: ۵۸). همچنین می توان گفت بنیان فضای مجازی که بر استفاده از شبکه جهانی وب به منزله یکی از فضاهای قدرتمند حاضر در فضای واقعی مجازی استوار است، کاربردی وسیع یافته و به علت سهولت استفاده، باعث جذب بسیاری از محققان شده است.

۲-۴- پیشگیری

واژه پیشگیری به معنای رفع، جلوگیری، مانع شدن و از پیش مانع چیزی شدن (فرهنگ دهخدا) و در منابع دیگر نیز جلوگیری، دفع، صیانت، مانع شدن و جلو بستن تعریف شده است. اقدامات احتیاطی برای جلوگیری از اتفاقات بد و ناخواسته هم به معنای پیش دستی کردن، پیشی گرفتن و پیشگیری یا جلوگیری کردن، به جلوی چیزی رفتن، و هم به معنی آگاه کردن و هشدار دادن است (زینالی، ۱۳۸۱: ۹۹). پیشگیری، عبارت است از تمامی اقداماتی که از وقوع بزه جلوگیری می کند. به عقیده شرم، هر رویدادی که انجام آن در یک معنای عام و نتیجه آن نشان دهد که از نرخ بزهکاری کاسته شده، می تواند پیشگیرانه قلمداد شود (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۸۱: ۱۵۸).

۳- جرایم سایبری

جرایم در فضای سایبری یا همان جرائم سایبری، به جرایم تازه ای گفته می شود که از عمر آنها تنها حدود سه یا چهار دهه می گذرد و پیدایش آن ناشی از پیشرفت فناوری اطلاعات و تکنولوژی می باشد. جرائم ارتكابی در فضای سایبر که ناشی از تحول فناوری می باشد، عنوان نسل سوم از جرائم فناوری رایانه ای را تشکیل می دهد. امروز جرائم سایبری با سرعت نگران کننده ای، بدون کنترل رو به تکثیر و افزایش هستند. جرائم سایبری نیز به دلایل اجتماعی و روانشناختی همه گیر شده است. به دلیل طبیعت فضای سایبر بعضی از هکرها آنرا به دید یک بازی می نگرند و در تمایز فضای سایبر از دنیای مجازی مشکل دارند. برای آنها هک فقط یک ماجراجویی است که آنها در دنیای گسترده رایانه تجربه می کنند، اما متأسفانه این بازی ها برای آنها، همان مجازات و شرایط دنیای واقعی را در پی دارد. ورود غیر مجاز به سیستم برای بعضی نوجوانان علت های اجتماعی دیگری نیز دارد. آنها سایت ها را هک می کنند که به اطرافیان خود لیاقت خود را نشان دهند و ارزش و احترام کسب کنند. هکرها اغلب روشهای تکمیلی را بین خود رد و بدل می کنند (برومند، ۱۳۸۳: ۵۷).

به نظر در فضای سایبری جرایمی همچون کلاهبرداری اینترنتی، سرقت اینترنتی و... و از همه مهمتر و با توجه به روند آن در فضای سایبری جرایم قمار بازی و شرط بندی های اینترنتی نیز در این چند دهه ی گذشته رو به پیشرفت بوده است و به وفور شاهد آن هستیم که یکی از نتایج مهم آن می تواند پولشویی باشد که در پی آن ضررهای جبران ناپذیری از لحاظ اقتصادی به بار می آورد که در مباحث آتی مورد بحث قرار خواهد گرفت.

۴- انواع قمار

قماربازی از سال های دور مورد توجه و عبارتی محبوب افراد مختلف از قشرهای گوناگون بوده است که در حالات مختلف بازی میکردند، در زمان های دور با توجه به نبود اینترنت و فضای مجازی می توان گفت که تمامی بازی های انجام شده به صورت حضوری (فیزیکی) می بود، اما در چند دهه اخیر و با توجه به پیشرفت تکنولوژی و وجود رایانه و گوشیهای اندروید و آیفون و... بازیها به صورت مجازی و همچنین آنلاین صورت میگیرد که رفته رفته تبدیل به شرط بندی اینترنتی شد، که در حال حاضر نیز شاهد آن هستیم که از سنین پایین و از دانش آموزان و دانشجویان تا به بزرگسالان و حتی گاه افرادی باتحصیلات بالا به این نوع بازیها روی آورده اند، به طوری که در حال حاضر ده ها نوع قمار (انفجار، شرط بندی، بخت آزمایی، بلک جک، بینگو، پوکو، دارت و...) در دنیای مجازی وجود دارد که افراد به اختیار و یا از روی ناچاری و یا شاید با فکر اینکه در یک شب پولدار شوند و... یکی از این بازی ها را انتخاب می کنند، و متأسفانه این بازی ها که بر سر پول و اموال می باشد، با گذشت زمان مبالغ شرط بندی افزایش می یابد که تمامی این ها میتواند نشان از تمایل افراد و شاید اعتیاد به قمار باشد. در تقسیم بندی انواع قمار چنانچه در توضیحات بالا نیز اشاره شد، در دو نوع انجام می شود:

۴-۱- قمار حضوری

دکتر ناصر کاتوزیان در تعریف قمار می گوید: «قرار دادی است که به موجب آن هر یک از بازی کنندگان در برابر دیگران ملتزم می شود تا به هر کدام که بر مبنای قواعد ویژه آن بازی نتیجه مورد نظر را به دست آورد و برنده به شمار می آید، پول یا مال معینی بدهد یا کاری را انجام دهد.» (کاتوزیان، ۱۳۷۳: ۲۳۹) منظور از قمار حضوری، قمار است که به طور فیزیکی و عبارتی با حضور بازیکنان در یک محل خاص انجام می شود که در زمان های دور که هنوز اینترنت و دنیای مجازی نبود، قمار بازی به صورت حضوری و با جمع شدن افراد قمارباز در قمارخانه و... می بود که با قوانین خاصی که طراحی کرده بودند انجام می شد، که در این بازی، شخص قمارباز که برنده می شد، مبلغ یا هر آنچه که بر سر آن قمار انجام شده بود را از قمارباز بازنده می گرفت و متعاقباً بازنده آنچه را که باخته بود را برای بازیکن برنده تسلیم می کرد، و اصولاً این بازی ها (قمار بازی) بین دو یا چند بازیکن که انگشت شمار می بود انجام می شد، که امروزه در کشور ما به طور رسمی با توجه به قوانین مربوطه، جمع و عبارتی غیرقانونی اعلام شده است که قانون مجازات آن را بر مرتکبین اعمال می کند. اما ناگفته نماند که باز هم گاه شاهد چنین بازی هایی هستیم که توسط افراد جوان و همچنین مسن صورت می گیرد.

۴-۲- قمار غیر حضوری

قمار غیر حضوری بر خلاف قمار حضوری بوده و به صورت آنلاین به وسیله رایانه و انواع گوشی های تلفن همراه و غیره انجام می شود، که در حال حاضر طرفداران بی شماری پیدا کرده است و چنانچه قبلاً اشاره شد بیشتر جوانان، حتی بزرگسالان از هر قشر درگیر آن هستند که به عنوان مثال می توان قماربازی اینترنتی، انفجار، بخت آزمایی، شرط بندی و... را نام برد. نا گفته نماند که برخی از افراد از همین راه شرط بندی روی بخت آزمایی و قماربازی های اینترنتی و غیره به درآمد های زیادی رسیده اند، اما مال باختگان بیش از آن بوده و سرمایه های خود را در این بازی ها به باد داده اند.

امروزه و در عصر فناوری اطلاعات، اصطلاح «قماربازی» با واژه «دیجیتال» نیز هم‌نشین شده و موجب پیدایش اصطلاح نوظهوری با عنوان «قماربازی دیجیتال» شده است. قماربازی دیجیتال که با عناوینی همچون «قماربازی برخط» یا «قماربازی اینترنتی» نیز شناخته می‌شود، در واقع نسخه اینترنتی قمار سنتی به حساب می‌آید، به عبارت دیگر، وصف دیجیتال حامل مفهوم و ماهیت تازه و متفاوتی برای قماربازی نیست، بلکه از تغییر در شکل، شیوه و بستر انجام قماربازی حکایت دارد. (چگنی و موسوی، ۱۳۹۸: ۳۳۶)

لازم به ذکر است که قمار بازی اینترنتی به طوری است که در آن بازی، هیچ بازیکنی، بازیکن دیگری را نمی‌شناسد و در عبارت دیگر اینکه، شخص قمار باز وقتی مالی را برنده می‌شود، نمی‌داند مال برنده شده از چه کسی بوده و متقابلاً در هنگام باخت نمی‌داند به چه کسی می‌بازد، حتی برگزارکننده این بازی‌ها برای بازیکن نامعلوم است. نکته‌ای که در این مورد به نظر مهم می‌آید، این است که، بسیاری از بازی‌های مذکور که در فوق اشاره شد، در نگاهی دیگر می‌تواند پوششی برای پولشویی افراد باشد، زیرا افرادی که به خارج از ایران مهاجرت می‌کنند به وسیله همین تبلیغات صورت گرفته در این سایت‌های قمار مجازی است که به آن می‌پردازند (حیدرنژاد و تقی زاده، ۱۴۰۰).

۵- مجازات جرم قماربازی اینترنتی

در ابتدا لازم به ذکر است که به موجب ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می‌شود. در خصوص بحث قمار بازی اینترنتی نیز چنین است، عبارتی بر اساس قانون هر فردی که اقدام به قماربازی و شرط بندی نماید مرتکب جرم شده است و متقابلاً مجرم بوده و باید مجازات قانونی را متحمل شود. قانون مجازات اسلامی، بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ در ماده ۷۰۵ آورده بود: قمار بازی با هر وسیله‌ای ممنوع است و مرتکبین آن به یک تا ۶ ماه حبس یا ۷۴ ضربه شلاق محکوم می‌شود و در صورت تظاهر به قماربازی به هر دو مجازات محکوم می‌گردند. که طبق این ماده شخص قمارباز به حبس یا تازیانه محکوم می‌شد و در صورتی که اصرار و متعاقباً تکرار در جرم قماربازی می‌نمود، به هر دو مجازات محکوم می‌شد، و این در حالی است که مطابق قانون شرایط تحقق جرم وجود داشته باشد. لازم به ذکر است که مرتکب برای ارتکاب جرم مراحل ۴ گانه که عبارتند از: الف. مرحله قصد ارتکاب جرم؛ ب. مرحله تهیه مقدمات؛ ج. مرحله شروع به اجرا؛ د. مرحله اجرای جرم، طی می‌کند (دادگر و تقی زاده، ۱۳۹۹: ۲۰). لذا اگر سوء نیت مرتکب (شخص قمارباز) مبنی بر قصد برد و باخت محرز گردد، جرم محقق خواهد شد. ناگفته نماند در قانون مدنی کشور ما بر وفق ماده ۶۵۴ نیز قمار و گروپندی باطل و دعاوی راجعه به آن مسموع نخواهد بود. در نتیجه و با توجه به مراتب فوق و مواد مرتبط با این موضوع، اگر شخصی در فضای مجازی (فضای سایبری) به چنین امری تن دهد، براساس قانون مجرم شناخته شده و با آن فرد و صاحب سایت اینترنتی برخورد قضائی صورت می‌گیرد. در قانون جدید در مورخه ۱۹ آبان ۱۴۰۰ با توجه به اصلاحات و الحاقات بعدی که مورد تصویب قرار گرفت، ماده ۷۰۵ از قانون مذکور بدین شرح احصا گردید: ماده ۷۰۵ هر شخص به هر نحوی در فضای حقیقی یا مجازی مرتکب قماربازی یا شرط بندی شود یا در بخت‌آزمایی شرکت نماید، علاوه بر ضبط اموال و عواید حاصل از جرم، به جزای نقدی درجه شش یا به جزای نقدی معادل ارزش یک تا سه برابر مجموع اموال و عواید ناشی از جرم هر کدام بیشتر باشد، محکوم می‌شود (حیدرنژاد و تقی زاده، ۱۴۰۰).

خاطر نشان می‌سازد به گزارش خبرنگار پارلمانی خبرگزاری تسنیم، نمایندگان مجلس شورای اسلامی در نشست علنی (چهارشنبه، ۱۹ آبان) قوه مقننه کلیات طرح اصلاح مواد ۷۰۵ تا ۷۱۱ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی را با ۱۹۸ رأی موافق،

۱۱ رأی مخالف و ۱۰ رأی ممتنع از مجموع ۲۳۶ نماینده حاضر در جلسه مصوب کردند. ماده مرتبط با موضوع این مقاله، ماده ۷۰۵ از قانون مذکور می باشد که در زیر، با اصلاحات و الحاقات بعدی درج می شود:

ماده ۷۰۵- هر شخص به هر نحوی در فضای حقیقی یا مجازی مرتکب قماربازی یا شرطبندی شود یا در بخت آزمایی شرکت نماید، علاوه بر ضبط اموال و عواید حاصل از جرم، به جزای نقدی درجه شش یا به جزای نقدی معادل ارزش یک تا سه برابر مجموع اموال و عواید ناشی از جرم هر کدام بیشتر باشد، محکوم می شود.

تبصره ۱- قماربازی عبارت است از هر نوع بازی که طبق قواعد خاص آن بازی، بازنده یا بازندگان وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به برنده یا برندگان پرداخت می کنند.

تبصره ۲- شرطبندی عبارت است از هر نوع مشارکت دو یا چند شخص در خصوص پیش بینی وقوع امری خاص، که بازنده یا بازندگان ملزم به پرداخت وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به برنده یا برندگان باشد. شرطبندی بر روی نتیجه مسابقه بین اشخاص شرکت کننده در مسابقات سوارکاری، تیراندازی و شمشیربازی و هر مسابقه ای که موجب تقویت بنیه دفاعی و نظامی جمهوری اسلامی است و مسابقه با تانک و هواپیما و سایر ادوات جنگی که کاربرد نظامی و دفاعی دارد، مشمول مجازات این ماده نیست.

تبصره ۳- بخت آزمایی عبارت است از هر نوع مشارکت دو یا چند شخص در خصوص انجام قرعه کشی یا هر اقدام مبتنی بر شانس یا انتخاب تصادفی که در نتیجه آن کل یا بخشی از وجه، مال، منفعت، خدمت یا امتیاز مالی پرداخت شده یا در تعهد پرداخت قرار گرفته شرکت کنندگان به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به یک یا چند نفر از شرکت کنندگان که بر مبنای قواعد آن بخت آزمایی برنده محسوب می شوند، پرداخت شود.

تبصره ۴- در صورتی که اقدامات مرتکب قماربازی یا شرطبندی یا بخت آزمایی به عنوان حرفه یا سردستگی گروه مجرمانه سازمان یافته محسوب نگردد، چنانچه قبل از تعقیب یا پس از شروع به تعقیب با مراجع قضائی یا انتظامی همکاری مؤثر در شناسایی اداره کنندگان و سردسته گان و اموال و عواید حاصل از جرم آنها، داشته باشد، پس از ضبط اموال و عواید حاصل از جرم، از تعقیب موضوع این ماده معاف می شود.

۶- عناصر تشکیل دهنده جرم قماربازی اینترنتی

در این قسمت از مقاله ارکان جرم قمار اینترنتی یعنی عنصر قانونی، مادی و معنوی بررسی و توضیح داده می شود.

۱-۶- عنصر قانونی

ماده ۷۰۵ از قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ که با اصلاحات و الحاقات بعدی در مورخه ۱۹ آبان ۱۴۰۰ به تصویب رسید. متن ماده مذکور در فوق درج شده است.

۲-۶- عنصر مادی

موضوع این ماده صرف شرکت در قماربازی، شرط بندی یا بخت آزمایی است. ضرورتی ندارد که انجام عمل قمار، منتج به نتیجه شود، و صرف بازی کردن برای تحقق این جرم کافی است. شرط مباشرت، شرط تحقق بزه قماربازی، این است که مرتکب خود در عملیات قماربازی شرکت کند. (حجتی، سیدمهدی، ۱۳۸۴: ۱۳۵۱-۱۳۵۲)

۶-۳- عنصر معنوی (روانی)

صرف وانمود کردن به بازی قمار کفایت نمی‌کند، بلکه مرتکبین باید واقعاً در حال بازی قمار باشند تا مشمول مقررات این ماده شوند. سوء نیت عام به معنی عمد و قصد انجام عمل مجرمانه و سوء نیت خاص به معنی قصد تحصیل یا بردن مال یا وجوه طرف یا اطراف مقابل عمل قمار شرط تحقق این جرم می‌باشد. (همان: ۱۳۵۱ - ۱۳۵۲).

۷- آسیب‌های وارده بر جامعه و افراد بر اثر قمار بازی اینترنتی

آسیب در لغت به معنای آزار، گزند، درد، صدمه و... آمده است (عمید، حسن، ۱۳۸۹: ۳۱). آسیب‌شناسی اجتماعی، مطالعه ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی مانند بیکاری، اعتیاد، فقر، خودکشی، روسپی‌گری، ولگردی و گدایی همراه با علل و شیوه‌های پیشگیری و درمان آنها به انضمام مطالعه شرایط بیمارگونه و نابسامان اجتماعی است. اصطلاح آسیب‌شناسی اجتماعی شامل آن دسته از مسائل اجتماعی می‌شود که در ادراک جمعی ارائه شده و برای افراد، گروه‌ها و تمام جامعه زیان‌آور و مخرب است. آسیب اجتماعی مسئله‌ای اجتماعی است که بر اثر نوعی ناهنجاری، کجروی و انحراف از قوانین و ارزشهای اجتماعی پدید می‌آید. کجروی، ناهمنوایی با هنجار یا مجموعه هنجارهای معینی است که توسط بسیاری از مردم در اجتماع پذیرفته شده است. آسیب مجازی، آسیبی دیجیتال، مبتنی بر زمان مجازی، جهانی - محلی، چند بعدی، سریع، جهانی، فراگیر، سیال و غیرعادی است (عاملی، ۱۳۹۰: ۲۸). آسیب در فضای فیزیکی آسیبی مبتنی بر زمان فیزیکی، محلی، تک بعدی، کند، محدود، راکد و عادی است؛ اما آسیب مجازی، آسیبی دیجیتال مبتنی بر زمان مجازی، جهانی - محلی، متکثر و چند بعدی، سریع، جهانی، فراگیر، سیال و غیرعادی است.

آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی مانند گسترش اباحه‌گری عملی (نوری و سیدباقری، ۱۳۹۱: ۴۶). گسترش محصولات فرهنگی فرهنگ‌های منحط به ویژه فرهنگ غربی (طارمی، ۱۳۸۷: ۴). آسیب‌های روانی و روانشناختی نظیر اعتیاد اینترنتی (طاهری گلوندانی، رقیه، ۱۳۹۱: ۱۲). آسیب‌های اقتصادی مانند قماربازی اینترنتی (عاملی، ۱۳۹۰: ۱۱۰) و اتلاف وقت و کاهش بازدهی شغلی و تحصیلی. آسیب‌های امنیتی - اطلاعاتی مانند جاسوسی (طاهری گلوندانی، ۱۳۹۱: ۷). آسیب‌های سیاسی مانند جنگ نرم (نوری و سیدباقری، ۱۳۹۱: ۴۳) و آسیب‌های پزشکی.

شرط بندی‌های اینترنتی (قماربازی اینترنتی) ادامه راه قماربازی‌های فیزیکی می‌باشد با تفاوت‌هایی که در قسمت انواع قمار در همین مقاله بیان شد، با به وجود آمدن فضای مجازی قماربازی‌ها به این فضا تسری پیدا کرده‌اند، و با توجه به وجود سایت‌های خارجی زیاد در اینخصوص، کنترل آن نیز سخت‌تر از کنترل قماربازی فیزیکی خواهد بود، که علاوه بر عوارض زیاد از جمله روحی روانی بر فرد و اجتماعی و تخریب فرهنگ و... می‌تواند به خروج مقادیر زیادی ارز از کشور نیز منجر بشود که مطمئناً این موضوع نه تنها به اقتصاد کشور بلکه به افراد جامعه نیز لطمه وارد می‌نماید. فلذا با توجه به آسیب‌های فراوان و متعاقباً حرام بودن آن، چنانچه قبلاً نیز اشاره گردید، می‌بایست تدابیری در جهت پیشگیری از وقوع این جرم، همچون اطلاع رسانی درست و با برنامه ریزی در اینخصوص، و با آگاهی‌سازی کودکان از چنین مسایلی، و... به نظر خروجی آن کاهش وقوع جرایم و پیشرفت اقتصاد در کشور و عدم نیاز به کشورهای بیگانه و همچنین باعث ایجاد آسایش و آرامش برای افراد جامعه خواهد بود (حیدرنژاد و تقی زاده، ۱۴۰۰).

۸- پیشگیری از جرم در سیاست جنایی ایران

پیشگیری کیفری عمدتاً ماهیت کیفری داشته و بر عهده قوه قضائیه است که مخاطبان این نوع پیشگیری مجرمان هستند. اقدامات پیشگیرانه از جرم، با جرم انگاری رفتارها و کیفر دادن مرتکبین این رفتارهای مجرمانه و اغلب در راستای پیشگیری از تکرار جرم انجام می‌گیرد. پیشگیری کیفری با تهدید کیفری تابعان حقوق کیفری از یک سو، و به اجرا گذاشتن این تهدید از طریق مجازات کسانیکه ممنوعیت‌های کیفری را نقض کرده‌اند از سوی دیگر، در مقام پیشگیری عام و پیشگیری خاص از جرم است. منظور از پیشگیری عام، استفاده از جنبه‌های ارباب آمیز حقوق کیفری و مخصوصاً مجازات است با این استدلال که ترس از دستگیری و مجازات، افراد را از ارتکاب جرم منصرف می‌نماید. لذا قانونگذار با جرم انگاری برخی رفتارها همچون قماربازی اینترنتی، سرقت، کلاهبرداری و... و تعیین مجازات برای مرتکبین اینگونه اعمال و ترساندن افرادی که در صورت نبودن مجازات، ممکن است برای ارتکاب جرم وسوسه شوند، که از وقوع جرم پیشگیری می‌کند. در پیشگیری کیفری رفتار مجرمانه با استفاده از ابزارهای کیفری از رهگذر نظام عدالت کیفری اعمال می‌شود. این پیشگیری بر اساس اثری که بر جامعه و یا فرد بزهکار می‌گذارد، به دو گونه تقسیم می‌شود:

الف: پیشگیری واکنشی عام: یک پیشگیری واکنشی جمع مدار یا گروه مدار است که با مخاطب قرار دادن شهروندان از طریق رعب انگیزی و عبرت آموزی جمعی، به دنبال پیشگیری از بزهکاری نخستین افراد است.
ب: پیشگیری واکنشی خاص: یک پیشگیری واکنشی مجرم مدار است که با اعمال کیفر بر فرد بزهکار و با رعب انگیزی و عبرت آموزی فردی، درصد پیشگیری از بزهکاری دوباره افراد است.

پیشگیری واکنشی یا کیفری: ناظر به اقدام کیفری قبل و بعد از وقوع جرم است که با بهره گرفتن از ساز و کارهای نظام عدالت کیفری درصد کاهش نرخ بزهکاری است. رهیافت پیشگیری واکنشی، ارباب انگیزی فردی، جمعی و عبرت آموزی می‌باشد تا از بزهکاری نخستین و بزهکاری دوباره افراد جلوگیری کند. این نوع پیشگیری اگر چه به تنهایی پاسخ گوی نیازهای اجتماعی و امنیتی جامعه نمی‌باشد، اما با ادغام در زمینه های پیشگیرانه غیر کیفری از جرم و استفاده از هر دو عنصر در کنار هم میتوان عامل مهمی در زمینه کاهش جرم در اجتماع را فراهم کرد. پیشگیری کیفری از این جهت که دارای مضرات و معایب بسیاری است و برجسم و روان مجرمان تأثیرگذار بوده و زندگی آینده آنان را در جامعه با مشکلات مواجه می‌کند، باید به عنوان آخرین چاره علیه بزهکاری مورد استفاده قرار گیرد. در مجموع اهدافی که از اعمال پیشگیری کیفری مد نظر است عبارتند از: اصلاح بزهکار، حمایت از جامعه، ارباب بزهکار و پیشگیری عمومی با ارباب دیگران (نیازپور، ۱۳۹۳: ۱۷۳، عباچی، ۱۳۸۳: ۶۳).

۹- تدابیر پیشگیری از جرم در سیاست جنایی ایران

بایستی به این اندیشید که چگونه می‌توانیم از انجام و ارتکاب جرم قماربازی و سایر جرایم در جامعه جلوگیری کنیم؟ به نظر برای تحقق جامعه ای سالم، نبایستی تنها به اجرای مجازات اکتفا کرد بلکه بایستی برای پیشگیری از وقوع جرم و مقابله با آن تدابیری را اتخاذ نمود. حال ببینیم با این همه قوانین که از بزهکاری ها جلوگیری می‌کند چرا این همه جرم ها به اشکال مختلف علی‌الخصوص در فضای مجازی همچون قماربازی اینترنتی در کشور ما رو به افزایش است؟ در حالی که در گذشته کمتر از آن و عبارتی انگشت شمار بوده است (حیدرنژاد و تقی زاده، ۱۴۰۰).

از دلایلی که برای افزایش جرایم در کشور وجود دارد می‌توان به مواردی همچون: الف: فقر و اعتیاد و ترک تحصیل. ب: مسابقه برای موفقیت بدون زحمت. ج: فروپاشی هر وابستگی‌های خانوادگی (نیمی از پرونده‌های جرایم در حوزه زمین و املاک

است که همین اختلاف ها به یک سری از جرایم خانوادگی می‌انجامد). د: بی اعتبار شدن گروه‌های مرجع: پس از بر باد رفتن اعتبار اخلاقی نهادهای دینی، مقامات کشوری و روحانیون به مرجع دیگر اعتبار رو کردند. با رویکرد مقامات به مشاغل دانشگاهی و کسب مدارج عالی و رفتن روحانیون به دانشگاه‌ها و بعد به عنوان استاد و دکترا گرفتن بسیاری از مقامات در میان توده مردم اعتبار گذشته خود را از دست دادند. ه: وضعیت جنگل: فقدان حاکمیت قانون و فساد گسترده در عین سرکوب شدید منتقدان توسط مقامات وضعیت جامعه ایران را به شرایط جنگ همه علیه همه در حوزه منافع سوق داده است، در این وضعیت جنگی دیگر مرز میان جرم و غیر جرم برداشته می‌شود و افراد حاضرند هر کاری برای پیشرفت خود حتی به قیمت از میان رفتن دیگران و ارتکاب جرم انجام دهند، لذا وضعیت امروز جامعه ایران را می‌توان بی‌هنجاری نام گذاشت. حکومت با در اختیار داشتن منابع قدرت و ثروت در پی تحمیل باورها و سبک زندگی خود است و مردم عادی نیز در برابر آن مقاومت می‌کنند و همچنین مخرج مشترکی نیز وجود ندارد. در چنین وضعیتی دیوار میان جرم و غیرجرم، درست و نادرست خیر و شر و خوب و بد برداشته می‌شود. طبق بند ۵ اصل ۱۵۶ از قانون اساسی یکی از وظایف قوه قضائیه « اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین » است. با توجه به تاریخ و شیوه‌های مبارزه بشر با پدیده جرم، جرم‌شناسان پیشگیری از جرم را به دو گونه پیشگیری کیفری و پیشگیری غیرکیفری تقسیم کرده‌اند، اصطلاح پیشگیری از جرم در معنای وسیع خود شامل اقدامات کیفری و غیرکیفری برای خنثی کردن عوامل ارتکاب جرم و کاهش بزهکاری می‌شود ولی در مفهوم مضیق پیشگیری فقط تدابیر غیرکیفری را شامل می‌شود. (معظمی، ۱۳۸۶: ۹۳).

الف: پیشگیری کیفری: پیشگیری کیفری با تهدید کیفری تابعان حقوق کیفری از یک سو، و به اجرا گذاشتن این تهدید از طریق مجازات کسانی که ممنوعیت‌های کیفری را نقض کرده‌اند از سوی دیگر، در مقام پیشگیری عام و پیشگیری خاص از جرم است. منظور از پیشگیری عام، استفاده از جنبه‌های ارعاب‌آمیز حقوق کیفری و مخصوصاً مجازات است با این استدلال که ترس از دستگیری و مجازات، افراد را از ارتکاب جرم منصرف می‌نماید لذا قانونگذار با جرم‌انگاری برخی رفتارها همچون سرقت و قاچاق و... تعیین مجازات برای مرتکبین اینگونه اعمال و ترساندن افرادی که در صورت نبودن مجازات ممکن است برای ارتکاب جرم وسوسه شوند از وقوع جرم پیشگیری می‌کند، و منظور از پیشگیری کیفری خاص از جرم، پیشگیری از تکرار بزه توسط بزهکار است، که با اصلاح مجرمین که طبق قسمت دوم بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی از وظائف قوه قضائیه است محقق می‌شود همچنانکه ماده ۳ آئین نامه سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مصوب ۸۴/۹/۲۰ از نگهداری محکومان در زندان، حرفه‌آموزی، بازپروری و بازسازگاری آنهاست. (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۳: ۵۸۵).

ب: پیشگیری غیرکیفری: این نوع پیشگیری که قبل از وقوع جرم انجام می‌گردد یعنی توسل به اقدام‌های غیرسرکوبگر و غیر قهرآمیز که دارای ماهیت اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، وضعی، آموزشی و... هستند به منظور جامعه پذیر و قانونگرا ساختن افراد و حفاظت از آماج های جرم جهت جلوگیری از وقوع جرم. (جان، کاتینگهام، ۱۳۸۴: ۱۵۸-۱۵۹).

در نتیجه و با توجه به گفته های فوق، قمار بازی به صورت سازماندهی و در مراکزی به نام قمارخانه و... انجام می گرفت که امروزه این موضوع بسیار مشاهده می شود، و در عصر کنونی شاید کمتر فردی بوده باشد که از موضوع قمار بازی های اینترنتی بی اطلاع باشد، چرا که با وجود اینترنت و دسترسی به انواع سایت ها، افراد جامعه اکثر اوقات خود را در شبکه های اجتماعی سپری می کنند که مطرح بودن این موارد در آن ها کم نیست، از طرفی گسترش شرکت در قمار بازی های اینترنتی در فضای مذکور بین قشرهای مختلف جامعه از جمله دانش آموزان و دانشجویان گرفته تا بسیاری از فارغ التحصیل های جامعه و حتی

بیکاران و بی سوادان و... که موجب تشدید اعتیاد به این نوع بازی ها و زیان های فراوان اقتصادی و مالی برای این اشخاص و خانواده هایشان و حتی جامعه شده است (چگنی و موسوی، ۱۳۹۸: ۳۴۸).

اصلاحات و الحاقات مادتین ۷۰۵ تا ۷۱۱ از قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ که مرتبط با این موضوع می باشد تدبیری در جهت حبس زدایی است که این حبس زدایی در مورد قماربازان (ماده ۷۰۵ قانون مذکور) که شاید تعدادشان بی شمار باشد اقدامی شایسته در جهت کاهش جرایم و حبس زدایی می باشد که می تواند ارتباط تنگاتنگ با اقتصاد کشور و جنگل ها داشته باشد که نتیجه آن باعث پیشرفت اقتصادی جامعه و عدم نیاز به کشورهای بیگانه و... خواهد بود.

۱۰- پیشگیری از جرم با تدابیر کیفری توسط ارگان ها و قوانین مختلف

در این قسمت به پیشگیری از جرم در سیاست جنایی ایران توسط قوه قضائیه و قوانین مختلف در پیشگیری کیفری از وقوع جرم اشاره می شود.

۱۰-۱- تدابیر و اهداف قوه قضائیه در پیشگیری از جرم

در قانون برنامه پنجم توسعه در امر پیشگیری از جرم به نقش قوه قضائیه نیز اشاره شده است. یکی از تجلی گاه های پیشگیری از جرم به عنوان یکی از مؤلفه های سیاست گذاری جنایی، قوانین توسعه است. در قوانین برنامه توسعه جمهوری اسلامی ایران به ویژه در دو دهه اخیر، این مسأله همواره مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است. فصل هشتم قانون برنامه توسعه پنجم شامل مواد ۲۱۱ و ۲۱۲ با عنوان «حقوقی و قضایی»، در واقع به یکی از جنبه های مهم توسعه (توسعه قضایی) اشاره دارد. مفهوم توسعه قضایی، بیش از هر چیز در دهه ۱۳۸۰ و در زمان ریاست سابق قوه قضائیه مطرح و برجسته شد؛ به طوری که ابتدا نهادی با عنوان «شورای عالی توسعه قضایی» در این قوه تأسیس گردید و سپس در پنج ساله دوم ریاست سابق، به «معاونت توسعه قضایی» تغییر نام و ماهیت داد. با توجه به مفاد دو ماده ۲۱۱ و ۲۱۲ قانون برنامه پنجم، یکی از وظایف مهم این قوه که در متن ماده ۲۱۱ قانون برنامه پنجم مورد تصریح قرار گرفته، تهیه و تدوین لوایح قضایی مورد نیاز است که البته در دهه گذشته قوه قضائیه که می توانیم آن را «دهه توسعه قضایی» بنامیم، نیز لوایح متعددی از جمله در زمینه پیشگیری از جرم (لایحه ملی پیشگیری از جرم) تهیه و تدوین شدند که بسیاری از آنها به دلایل مختلف در قالب قوانین موضوعه و مصوب به ثمر نشستند. در بند «د» ماده ۲۱۱ قانون برنامه پنجم نیز به وظایف مهم دیگری در راستای آموزش همگانی تصریح شده است که همان طور که پیش تر اشاره شد، نمی تواند فقط از وظایف قوه قضائیه باشد، یعنی علاوه بر قوه قضائیه، سایر نهادهای دولتی و حتی غیردولتی باید در امر آموزش همگانی که مستلزم برنامه های میان مدت و بلندمدت است، مشارکت داشته باشند. در راستای مباحث فوق، برای برپایی جامعه ای مساعد برای رشد فضائل اخلاقی و مبارزه با همه مظاهر فساد و تباهی برگرفته از بند اول اصل سوم قانون اساسی، قوه قضائیه در چارچوب وظایف قانونی خود به ویژه احکام مقرر در اصل ۱۵۶ قانون اساسی و با هدف عاری سازی جامعه اسلامی از لوٹ ناهنجاریها و هنجارشکنی های اجتماعی، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم در قوه قضائیه تأسیس گردید. این معاونت با هدف یکپارچه سازی و هماهنگی ارکان، زیرساخت ها و عوامل اجرایی این حوزه و مدیریت راهبردی آنها در چارچوب وظایف قانونی فعالیت می کند. (یوسفی و شیداییان، ۱۳۹۹: ۲۶۲). پیشگیری از وقوع جرم که مؤثرترین و بهترین راه مبارزه با رفتار کجروانه و ناهنجاری های اجتماعی است، جایگاه والا و ارزشمندی در سیاست جنایی کشورها دارد. پیشگیری از جرم طبق تعریف ماده ۱ قانون «پیشگیری از وقوع جرم» مصوب ۱۳۹۴/۶/۲۱ مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام عبارت است از پیش بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای

از بین بردن یا کاهش آن. اتخاذ چنین تدابیر و اقداماتی به منظور حفظ حقوق فردی و اجتماعی و تأمین امنیت همه‌جانبه افراد، توجه دانشمندان علوم مختلف و به خصوص دانشمندان حوزه حقوق را به خود معطوف داشته است. دیدگاه‌های مختلف و احياناً متضادی در این مقوله ابراز شده و براساس آن‌ها تدابیر پیشگیرانه و اقدامات متعددی اتخاذ شده است. از آنجایی که برنامه‌های پیشگیری در خصوص آحاد افراد جامعه است، اگر افراد، خود در تهیه تدابیر و برنامه‌های پیشگیری حضور فعال داشته باشند، از یک سو واقعیت‌های موجود جامعه را در برنامه‌های مورد نظر منعکس کرده و از سوی دیگر در اجرا و اعمال این برنامه‌ها که خود را در آن سهیم می‌دانند، مشارکت فعال خواهند داشت. این امر از این حیث نیز دارای اهمیت است که توانایی نظام رسمی عدالت کیفری در تأمین امنیت، بسیار محدود بوده و ظرفیت‌ها و فرصت‌هایی در خارج از قلمرو دولت وجود داشته که می‌تواند امنیت را با هزینه کمتری به ارمغان بیاورد (ذوالقدر و توکل‌پور، ۱۳۹۰: ۳۵).

۱۰-۲- نقش دادگاهها در پیشگیری کیفری از وقوع جرم

اگر چه تصور میشود وظیفه دادگاهها صرفاً رسیدگی به دعاوی و صدور حکم و تعیین مجازات است که به نوبه خود نقش به‌سزایی در بازدارندگی از بزه به ویژه برای بزه کاران از تکرار جرم دارد. اما با بررسی قوانین مختلف در می‌یابیم که رسالت پیش‌گیری اولیه یعنی از بین بردن زمینه‌ها و موقعیت‌های جرم‌زا نیز برای دادگاه‌ها پیش‌بینی شده است که به عنوان نمونه میتوان به صدور قرار تأمین خواسته در دعاوی حقوقی با تأمین ضرر و زیان شاکی در دعاوی کیفری اشاره نمود. این گونه قرارها باهدف پیشگیری از تضییع و تفریط خواسته یا اموال مورد ادعا در دعاوی مدنی و حفاظت از آماج‌های جرائم در دعاوی جزایی صادر میشود. در ماده ۱۰۸ قانون آیین دادرسی مدنی ضمن پذیرش تأمین خواسته بنا بر در خواست خواهان در مواردی از جمله آنکه خواسته در معرض تعدی و تفریط باشد دادگاه را ملزم و مکلف به صدور این قرار دانسته است. نحوه رسیدگی، دعوت طرفین به صلح و سازش در دعاوی غیر کیفری و کیفری در موارد مجاز و قانونی و ارجاع طرفین دعوی به داوری یا جهت صلح و سازش از مواردی است که از عمیق شدن خصومت‌ها، درگیری‌ها و جرائم بعدی جلوگیری میکند و توسط دادگاه می‌تواند به اجرا درآید (میرخلیلی، ۱۳۸۸: ۲۶). از این رو و در نتیجه مباحث فوق، برای برپایی جامعه‌ای مساعد برای رشد فضائل اخلاقی و مبارزه با همه مظاهر فساد و تباهی برگرفته از بند اول اصل سوم قانون اساسی، قوه قضائیه در چارچوب وظایف قانونی خود به ویژه احکام مقرر در اصل ۱۵۶ قانون اساسی و با هدف عاری‌سازی جامعه اسلامی از لوذ ناهنجاری‌ها و هنجارشکنی‌های اجتماعی، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم در قوه قضائیه تأسیس گردید. این معاونت باهدف یکپارچه‌سازی و هماهنگی ارکان، زیرساخت‌ها و عوامل اجرایی این حوزه و مدیریت راهبردی آن‌ها در چارچوب وظایف قانونی فعالیت می‌کند، و هدف و برنامه معاونت مذکور، تمرکز همه‌جانبه بر جرایم و آسیب‌های اولویته مبتلابه در سراسر کشور هم‌چون طلاق، اعتیاد، خشونت، جرایم فضای مجازی و سرقت بوده و البته توجه آن همچنان به موضوعات و تکنیک‌های تخصصی پیشگیری از وقوع جرم معطوف است. به‌طور کلی می‌توان وظایف و اهداف معاونت پیشگیری از وقوع جرم را به شرح ذیل دسته‌بندی نمود: الف: مدیریت امور مربوط به مشارکت‌های مردمی و همکاری‌های فرهنگی و اجتماعی با دیگر دستگاه‌ها. ب: پیگیری اجرای برنامه‌های مربوط به پیشگیری‌های قضایی، وضعی و انتظامی و انتخاباتی و هماهنگی میان دستگاه‌ها. ج: تهیه برنامه‌های شهرستانی، استانی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و امور مربوط به آمار و مطالعات در حوزه‌های اجتماعی و وضعی و قضایی (یوسفی و شیداییان، ۱۳۹۹: ۲۶۵). دستورالعمل مربوط به تقسیم‌بینه وظایف در معاونت‌های پیشگیری از جرم استان‌ها، (۱۳۹۱).

بحث و نتیجه گیری

با توجه به مطالب مطرح شده در پژوهش حاضر می توان عنوان نمود که قمار را نبایستی یک آسیب اجتماعی واحد دانست، زیرا مسئله ای اجتماعی بوده و در تمامی سطح جامعه تسری پیدا می کند. لذا فرهنگ سازی، آگاه سازی خانواده ها، تولید رسانه، بهره وری از ابزارهای امنیتی توسط بازیکنان این جرم و در اختیار داشتن نیروهای متخصص و... از جمله عوامل موثر و کارآمد در پیشگیری چنین جرایمی می تواند باشد. از آنجایی که قماربازی از زمان های گذشته بوده و تا به امروز نیز ادامه دارد، در عصر کنونی با توجه به وجود کرونا و مشکلات اقتصادی مردم، به قمار بازی های اینترنتی در سایت های مختلف بیشتر روی آوردند که دیگر جنبه بازی و سرگرمی ندارد، باید بدانیم که آسیب ها و زیان هایی که این قماربازی مجازی بر جای می گذارد فقط به یک فرد یا افراد انگشت شمار محدود نمی شود، بلکه یک آسیب فراگیرتر و جهانی دارد که در این بحث پای دولتمردان و تصمیم گیران حوزه های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... بسیار پررنگتر می شود. جرایم قماربازی که به دنبال آن شرط بندی های اینترنتی و کلاهبرداری های اینترنتی و... در پدافند سایبری با پیشرفت فناوری اطلاعات و تکنولوژی ایجاد شده، به نظر پیشگیری از جرم تنها با سرکوبی و اجرای کیفری محقق نمی شود، چرا که در سیاست جنایی ایران پیشگیری کیفری عمدتاً ماهیت کیفری دارد و بر عهده قوه قضاییه است، ناگفته نماند که مخاطبان این نوع پیشگیری مجرمان هستند. فلذا با گذاشتن فرصت ها و تهدید ها می بایست تدابیری اندیشید که افراد جامعه کمتر به سمت و سوی این بازی ها و شرط بندی ها کشیده شوند، اما در ایران نظارت بر این سایت ها و برنامه ریزی کردن در باره ی بازی های سایبری و شرط بندی ها از رونق و توجه لازم برخوردار نیست. لذا با توجه به این که پیشگیری از جرایم بر عهده قوه قضاییه است، می تواند با یک برنامه ریزی دقیق و همچنین اصلاح و تدوین قوانین، با نظارت کردن بر این سایت ها در فضای مجازی ترتیبی اتخاذ نماید که مردم کمتر یا در عبارتی دقیقتر، هرگز به سمت و سوی این سایت ها و شرط بندی ها سوق داده نشوند. ناگفته نماند که نقش دادگاه ها نیز در جلوگیری از ارتکاب جرایم جای کمی ندارد. لیکن نکته مهم این است که سیاست اقتصادی ایران در صورتی که بتواند مشاغل مناسبی را ایجاد نماید و با ایجاد کار آفرینی، از بیکاری افراد جامعه جلوگیری کند، و از طرفی با برنامه ریزی دقیق و با اطلاع رسانی عمومی از ابتدای ورود محصلین به مدارس و آگاه سازی خانواده ها (اولیا و دانش آموزان) و... به نظر باعث می شود افراد جامعه و جوانان دیگر به سوی این سایت های شرط بندی برای درآمد زایی و... نروند که نتیجه آن می تواند با توجه به پیشگیری های به عمل آمده، کاهش جرایم و به دنبال آن حبس زدایی و همچنین پایداری جنگل ها، افزایش اقتصاد جامعه و متعاقباً عدم نیاز به کشور های بیگانه و نهایتاً باعث پیشرفت کشور شود.

منابع و ماخذ

کتب:

۱. افتخاری، اصغر (۱۳۸۲) استراتژی ملی برای تأمین امنیت در فضای مجازی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
  ۲. باستانی، برومند (۱۳۸۳) جرائم رایانه ایی و اینترنتی جلوه‌های نوین از بزهکاری، چاپ اول، تهران: انتشارات بهنامی.
  ۳. حجتی، سیدمهدی (۱۳۸۴) قانون مجازات اسلامی در نظم حقوق کنونی، تهران، میثاق عدالت.
  ۴. دادگر، احمد و تقی زاده، امیر (۱۳۹۹) محشای قانون مجازات اسلامی به زبان ساده و مفهومی، چاپ دوم (ویراست دوم)، تبریز، نشر نامه خرد
  ۵. صدری، سید محمدرضا و کروب، محمد تقی (۱۳۸۴) ابعاد حقوقی محیط سایبر در پرتو توسعه ملی، تهران: نشر بقیه.
  ۶. عمید، حسن (۱۳۸۹)، فرهنگ فارسی عمید، تصحیح فرهاد قربانزاده، تهران، نشر آشجع.
  ۷. عاملی، سیدسعیدرضا (۱۳۹۰) رویکرد دوفضایی به آسیب‌ها، جرایم، قوانین و سیاست‌های فضای مجازی، مؤسسه انتشارات امیرکبیر
  ۸. عایدی، محمد (۱۳۸۸) وظایف دولت در پیشگیری از جرم، (در جامعه اسالمی)، قم: نورالسجاد
  ۹. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۳)، حقوق مدنی (مشارکت‌ها، صلح، عطایا)، چاپ اول، تهران: چاپ اقبال
  ۱۰. گلدوزیان، ایرج (۱۳۹۳)، محشای قانون مجازات اسلامی، چاپ دوم، انتشارات مجد.
  ۱۱. لازرژ، کریستین (۱۳۹۲) درآمدی بر سیاست جنایی، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ چهارم، تهران، بنیاد حقوقی میزان.
  ۱۲. مقیمی، مهدی و جعفری، سیداصغر (۱۳۹۱) مؤلفه‌های مکانی پیشگیری وضعی و پلیسی از جرم، مجموعه مقالات همایش رهیافت‌های نوین پیشگیری از جرم، ج ۱، ص ۳۷۹ - ۴۲۶.
  ۱۳. میر خلیلی، محمود (۱۳۸۸) پیشگیری وضعی از بزهکاری، ناشر، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
  ۱۴. محمدنسل، غلامرضا (۱۳۹۱) راهنمای کارگاه علمی-کاربردی مدیریت پیشگیری از وقوع جرم و آسیب‌های اجتماعی، تهران: میزان
  ۱۵. منطقی، مرتضی (۱۳۸۰). بررسی پیامدهای بازی‌های ویدئویی و رایانه‌ای. تهران، ناشر: فرهنگ و دانش، چاپ اول.
  ۱۶. نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۸۱) تقریرات درس جرم‌شناسی، تهران: مجتمع آموزش عالی دانشگاه تهران.
  ۱۷. نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۴) پیشگیری عادلانه از جرم، مندرج در علوم جنایی (مجموعه مقالات در تجلیل از دکتر آشوری)، نشر سمت، تهران.
- مقالات:
۱۸. اردبیلی، محمدعلی و مقیمی، مهدی (زمستان ۱۳۹۴)، پیشگیری از جرم سایبری (همکاری‌های بین‌المللی پلیس)، فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، سال دهم، ش ۴
  ۱۹. اوجاقلو، صالح و زندی، محمدرضا (۱۳۹۶) واکاوی ارکان جرم کلاهبرداری سایبری در سیاست کیفری ایران. علوم اجتماعی. شماره ویژه حقوق و پیشگیری از جرم.
  ۲۰. بهره‌مند، حمید و کوره‌پز، حسین محمد و سلیمی، احسان (۱۳۹۳) راهبردهای وضعی پیشگیری از جرایم سایبری، آموزه‌های حقوق کیفری، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، شماره ۷

۲۱. بهره مند، حمید و داودی، ذالفقار (۱۳۹۷) پیشگیری اجتماعی از جرایم امنیتی - سایبری، مطالعات حقوق کیفری و جرم شناسی، دوره ۴۸، ش ۱، ص ۲۷ - ۴۶
۲۲. پروین، ستار و درویشی فرد، علی اصغر و کاظمی، قباد (۱۳۹۵) بی سازمانی اجتماعی و آسیب های پنهان شهری (مطالعه موردی: محله هرندی) مطالعات جامعه شناختی، دوره ۲۳، ش ۱، ص ۹۱ - ۱۲۱
۲۳. تقی زاد، مهرداد (۱۳۹۶) مطالعه تطبیقی نظام حقوقی حاکم بر فضای سایبری (حوزه مطالعه: پنج کشور آسیایی ایران، مالزی، سنگاپور، ژاپن، چین) فصلنامه علمی، ترویجی مطالعات بین المللی پلیس، سال هفتم، ش ۳۱، ص ۱۴۸ - ۱۱۵
۲۴. توکلی، فخرالدین و مرتضوی، سیدمرتضی و کشاورز ترک، محسن (۱۳۹۹) تعیین عوامل راهبردی مؤثر بر پیشگیری از جرایم سایبری با رویکرد دلفی فازی، نشریه علمی انتظام اجتماعی، سال ۱۲، ش ۴، ص ۱۱۳ - ۱۴۰
۲۵. ترکیان، اصغر و الیاسی، امیر و آیینه، مهدی (۱۳۹۵) پیشگیری اجتماعی از جرایم سایبری، فصلنامه دانش انتظامی زنجان، سال ۶، ش ۱۸، ص ۷۳ - ۱۰۳
۲۶. جان، لاک، (۱۳۸۴)، فلسفه مجازات، مترجمان: ابراهیم باطنی و محمد برهانی، فصلنامه فقه و حقوق، دوره اول، شماره ۴.
۲۷. جعفری، افشین و حسینی، آسیه (۱۳۹۹) سیاست جنایی ایران در جرایم منافی عفت تعزیری، فصلنامه اندیشه حقوقی، دوره اول، شماره سوم
۲۸. چنگی، مهدی و موسوی، سیداحمد (۱۳۹۸) قماربازی در فضای مجازی از نظذ حقوق کیفری، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال ۲۶، ش ۱۰۰، ص ۳۳۱ - ۳۵۸
۲۹. حیدرنژاد، کیوان و تقی زاده، امیر (۱۴۰۰) بازشناسی جرم قماربازی اینترنتی و تدابیر پیشگیری از آن در سیاست جنایی ایران، « اولین همایش حقوق عامه (از تئوری تا عمل) با محوریت دادگستری استان اصفهان »
۳۰. حیدری نژاد، نصراله (۱۳۹۷) پیشگیری وضعی در جرایم سایبری از منظر حقوق کیفری ایران و جهان، فصلنامه علمی - حقوقی قانونیار، دوره ۲، ش ۶
۳۱. حسنوی، رضا و فرسایبی، داریوش (۱۳۷۹) فرهنگ تشریحی کامپیوتر ماکروسافت ۲۰۰۰، تهران: انتشارات دانشیار.
۳۲. خلفی، ابودر (۱۳۹۵) پیشگیری از جرایم سایبری با محوریت جرم یابی، سال نهم، ش ۳۴، ص ۲۳ - ۳۸
۳۳. ذوالقدر، محمد باقر و توکل پور، محمد هادی (۱۳۹۰)، مدیریت پیشگیری از وقوع جرم و آسیب های اجتماعی، تهران، مرکز مطالعات اجتماعی و جرم شناسی معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه
۳۴. زینالی، حمزه (۱۳۸۱) پیشگیری از بزهکاری و مدیریت آن در پرتو قوانین و مقررات جاری ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال دوم، شماره ششم، صص ۱۲۴ - ۹۷.
۳۵. سلیمی، احسان (۱۳۹۱) خطر مضاعف جرایم رایانه ای، مجموعه مقالات اولین کنگره فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید، تهران: انتشارات وزارت رفاه و تأمین اجتماعی
۳۶. سلیمان دهکردی، الهام و صالح آبادی، زهرا و سمنگویی، کیانوش (۱۳۹۷) تدابیر پیشگیرانه فنی جهت حفاظت از اطلاعات مالی در فضای سایبر، پژوهشنامه حقوق فارس، سال اول، ش اول
۳۷. شاه محمدی، غلامرضا (۱۳۹۵) راهبردهایی برای پیشگیری وضعی از آسیب های فضای مجازی، فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا، سال اول، ش ۱

۳۸. شاه محمدی، علامرضا و تاهو، منصور (۱۳۹۳) بررسی شیوه‌های پیشگیری از جرایم سایبری؛ مبتنی بر فناوری اطلاعات، فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، سال نهم، شماره سوم، ص ۹۹ تا ۱۲۰
۳۹. طارمی، محمدحسین (۱۳۸۷)، فضای سایبر، آسیب‌ها و مخاطرات، رهاورد نور فصلنامه اطلاع‌رسانی، پژوهشی و مطالعات رایانه‌ای علوم اسلامی، شماره ۲۲.
۴۰. طاهری گلوندانی، رقیه (۱۳۹۱) اینترنت و آسیب‌های اجتماعی، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید.
۴۱. علی نژاد ساروکالیی، عارف (۱۳۹۰) سیاست جنایی امنیت محور، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی، به راهنمایی مهرداد رایجان اصلی
۴۲. عاملی، سید سعیدرضا (۱۳۹۰) رویکرد دو فضایی به آسیب‌ها، جرایم، قوانین و سیاست‌های فضای مجازی، مؤسسه انتشارات امیرکبیر.
۴۳. عباچی، مریم، (۱۳۸۳)، رهنمودهای حقوق کیفری ماهوی در قبال کودکان بزه دیده، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۵۲ - ۵۴
۴۴. معارف، معصومه و مردانه جبه دار، مارال و زمانی، زهره و مرشدی، زهره (۱۳۹۵) مطالعه کیفی انواع قمار و پیامدهای آن، فصلنامه مددکاری اجتماعی، دوره ۵، ش ۳، ص ۴۱ - ۵۰
۴۵. مهدوی ثابت، محمدعلی و مرادی، قاسم (۱۳۹۶) سیاست جنایی ایران در فضای سایبر، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، دوره ۳، شماره ۴، ص ۹۷ - ۱۰۲
۴۶. معاونت کشف جرایم ناجا، ۱۳۷۹، ابعاد حقوقی جرایم رایانه‌ای، فصلنامه دانش انتظامی، تابستان و پاییز، ش ۳ و ۲، ص ۸۶ - ۱۰۹
۴۷. معظمی، شهلا (۱۳۸۶)، پیشگیری جرم شناختی، فصلنامه پژوهشی تحلیلی و آموزشی مجد (حقوقی)، دوره اول، شماره اول.
۴۸. نوری، اعظم و سید باقری، سید کاظم (۱۳۹۱) واکاوی آسیب‌های بهره‌گیری از اینترنت در فرهنگ اسلامی، فصلنامه طهورا فصلنامه‌ای در عرصه مطالعات زنان و خانواده، شماره ۱۳
۴۹. نیازپور، امیرحسین، (۱۳۹۳)، حقوق پیشگیری از بزهکاری در ایران، مجله حقوقی دادگستر، شماره ۴۹.
۵۰. یوسفی، تیمور، شیداییان، مهدی (۱۳۹۹)، ارزیابی ساختار پیشگیری از جرم در قوه قضائیه با نگاهی بر آموزه‌های فقهی، مبانی فقهی حقوق اسلامی، دوره ۱۳، شماره ۲۶، ص ۲۶۱ - ۲۹۱.